

Nella Rummukainen

**ULKOMAALAISTAUSTAISTEN LASTEN
OSALLISUUS SUOMALAISESSA
VARHAISKASVATUKSESSA**
Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Tammikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Nella Rummukainen: Ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuus suomalaisessa varhaiskasvatuksessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Varhaiskasvatus
Tammikuu 2022

Tutkimuksen tarkoituksena on systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla kartoittaa tämänhetkistä ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuutta koskevaa tutkimusta Suomessa viimeisen vuosikymmenen ajalta. Tutkielmaan valikoitui seitsemän artikkelia. Aineiston artikkeleista kuusi on englanninkielistä ja yksi suomenkielinen.

Tutkimuskysymyksenäni on, miten ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa näyttäytyy olemassa olevan tutkimuksen valossa. Tutkimuskysymykseen vastauksen saamiseksi analysoin tutkielmaan valikoituneita artikkeleita Shierin (2001) osallisuuden polkua hyödyntäen. Shierin (2001) malli osoittautui kuitenkin sosiaalisen osallisuuden osalta liian kapea-alaiseksi tämän tutkielman tarpeisiin. Tästä johtuen loin Fonsénin ja kollegoiden (2020) osallisuuden määritelmän avulla oman osallisuuden mallini aineiston analysoinnin tueksi. Mallissa on kolme pääluokkaa: osallisuus arjessa, osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä, sekä osallisuus kokemuksena. Analysoin aineistoa kyseisten kategorioiden kautta.

Tutkielman tulosten mukaan osallisuus toteutuessaan on kaikin puolin positiivinen asia ulkomaalaistaustaiselle lapselle. Ulkomaalaistaustaisen lapsen näkökulmasta osallisuus arjen pieniin toimintoihin ja etenkin leikkeihin näyttävät olevan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oman elämän hallinnan tunteeseen. Aikaisemman tutkimuksen perusteella osallisuus usein jäi kuitenkin tavoiteltavaksi tilaksi ja se ei läheskään aina toteudu erinäisten valta-asetelmien tai jännitteiden vuoksi. Osallisuuden toteutuminen ja sen edistäminen näyttää tutkimuksen perusteella olevan riippuvainen kasvattajan omasta pyrkimyksestä tai hankitusta osaamisesta.

Avainsanat: osallisuus, varhaiskasvatus, ulkomaalaistaustaiset lapset, moninaisuus, lasten osallisuus, menetelmät, Suomi.

Keywords: participation, early childhood education, immigrant, diversity, practices, Finland.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	KÄSITTEET	6
2.1	Ulkomaalaistaustainen lapsi tämän tutkielman kontekstissa	6
2.2	Yhteisöt ja integroituminen.....	6
2.3	Osallisuus.....	8
2.4	Osallisuuden teoria	9
3	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO	12
3.1	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus	12
3.2	Aineisto	13
4	TUTKIMUKSEN VAIHEET JA TULOKSET	16
4.1	Osallisuus kokemuksena	16
4.2	Osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä	17
4.2.1	<i>Osallisuus aikuisten ja lasten kesken</i>	17
4.2.2	<i>Osallisuus ryhmässä ja vertaisten kesken</i>	18
4.3	Osallisuus arjessa	20
4.4	Tulokset.....	20
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	23
6	YHTEENVETO JA POHDINTA	25
7	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	28
7.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	28
7.2	Jatkotutkimusaihe	29
8	LÄHTEET	31
9	LIITTEET	34
	Liite 1: Aineiston luokittelu kategorioittain	34

1 JOHDANTO

Kulttuurisesti ja kielellisesti moninainen maailma on nykyään monelle lapselle arkipäivää. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 Suomen väestöstä ulkomaalaistaustaisia oli 444 031 eli 8 % väestöstä. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan ulkomaalaistaustaiseksi määritellään henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. (Tilastokeskus, 2021.)

Tässä kandidaattitutkielmassa tutustun systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kautta Suomessa toteutettuihin tutkimuksiin ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Keskityn etenkin lasten näkökulmaan. Aihe on tärkeä, koska varhaiskasvatusikäisten osallisuuden ongelmat saattavat kumuloitua muiksi ongelmiksi aikuisuudessa, kuten syrjäytymiseksi. Esimerkiksi Vandenbroeckin ym. (2019) mukaan ulkomaalaistaustaisen riski tähän voi olla kantaväestön lapsia suurempi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 tuodaan esille, että kasvatuksessa pyritään edistämään lasten kulttuurista osaamista sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja. Tämä koskee niin oman kuin muidenkin ihmisten kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Lisäksi kasvatuksella pyritään tasoittamaan eri taustoista tulevien lasten mahdollisuuksia. Opitut tiedot ja taidot puolestaan vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Kasvatuksen päämääränä voidaankin nähdä ulkomaalaistaustaisten lasten kohdalla olevan suomalaisen yhteiskuntaan kotoutunut lapsi, joka on ylpeä omasta kulttuuriperinnöstään ja kielestään (Opetushallitus, 2019).

Lisääntynyt maahanmuutto lisää myös tarvetta tarkastella varhaiskasvatuksen laatua etenkin osallisuuden näkökulmasta. Laadukkaan varhaiskasvatuksen kautta lapset pääsisivät paremmin osalliseksi toimintaan, pääsisivät mahdollisesti tarvitsemansa tuen piiriin helpommin, sekä saavat paremman alun kotoutumiselleen (Kivijärvi, 2020). Ei siis ole yhdentekevää,

kuinka ulkomaalaistaustainen lapsi viihtyy päiväkodissa ja voiko hän myös vaikuttaa sen toimintaan.

Omat kokemukseni ulkomaalaistaustaisena toisessa valtiossa sekä työkokemukseni ulkomaalaistaustaisten lasten parissa varhaiskasvatuksessa ovat kiinnittäneet huomioni osallisuuden toteutumisen epätasa-arvoon. Havaintojeni perusteella lapset voivat jäädä osallisuuden puutteen vuoksi ulkopuolelle tai sivusta seuraajan rooliin, sillä tämänhetkinen järjestelmä ei tarjoa tarpeeksi tukea ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden toteuttamiseksi. Käytännön syistä voi olla helpompaa järjestää ulkomaalaistaustaisille lapsille erillistä toimintaa, sillä resursseja, aikaa tai tietotaitoa, joilla mahdollistettaisiin myös ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuus toiminnassa, ei ole. Tästä johtuen koen erityisen tärkeäksi sen, että varhaiskasvatuksen laatu tavoittaisi myös lapset, joita perinteisillä pedagogisilla menetelmillä ei aina välttämättä tavoiteta.

2 KÄSITTEET

2.1 Ulkomaalaistaustainen lapsi tämän tutkielman kontekstissa

Sanat maahanmuuttaja, siirtolainen, sekä ulkomaalainen määritellään sanakirjan mukaan eri tavoin ja niiden taustalla on eri tekijöitä. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan ulkomaalaistaustaiseksi määritellään henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisia ovat myös ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestötietojärjestelmässä (Tilastokeskus, 2021).

Tässä tutkielmassa käytän termiä "ulkomaalaistaustainen lapsi" hyvin laveassa merkityksessä. Tutkielmaan valikoituneissa tutkimusartikkeleissa käytettiin termejä ulkomaalaistaustainen, maahanmuuttaja, sekä kulttuurisesti ja kielellisesti moninainen lapsi. Kuitenkaan tämän tutkielman puitteissa ei ole syytä tehdä tarkkaa rajanvetoa sen suhteen, mistä kukin lapsi on kotoisin tai mistä syystä he ovat Suomeen muuttaneet. Keskeistä tämän tutkielman suhteen on se, että näillä lapsilla on kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoinen tausta ja he eivät entuudestaan tunne suomen kieltä tai kulttuuria. En kuitenkaan tarkoita lavealla määritelmällä sitä, että kyseessä olisi yhtenäinen ryhmä: tässä tutkielmassa tarkoitetaan henkilöitä, jotka kuuluvat useisiin eri kansallisuuksiin tai etnisiin ryhmiin.

2.2 Yhteisöt ja integroituminen

Yhteisö on ryhmä ihmisiä, joilla on yhteinen ja pysyvä organisaatio, yhteiset ja pysyvät arvot, yhteinen ymmärrys ja yhteiset käytännöt (Karila ym. 2006). Uuteen yhteisöön saapuvien maahanmuuttajien odotetaan integroituvan suomalaiseen yhteiskuntaan, eli omaksumaan uuden yhteisön kieli, kulttuuri ja tietyt arvot (Jahnukainen ym., 2019). Integraatiota edeltävä maahanmuuttajan kansalaisuus näkyy siis väliaikaisena "kansalaiseksi tulemisen" tilana ja se on ehdollinen.

Holmin & Londenin (2010) mukaan integroitumisen taakka jää usein yksinomaan ulkomaalaistaustaisten lasten ja heidän perheidensä hartioille (Holm & Londenin 2010).

Kotouttamisen kannalta ratkaisevaa on kunnissa tehtävä työ, mutta usein kuntien toiminnan painopiste on ulkomaalaistaustaisten sulauttamisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen sijaan oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin jää usein maahanmuuttajien oman aktiivisuuden varaan. Kunnissa on käytössä normaalipalveluiden periaate, jossa viranomaiset hoitavat tarkoitetut palvelut omalla toimialallaan. Tämän vuoksi nähdään, ettei ole tarpeellista muodostaa erillistä pysyvää organisaatiota ulkomaalaistaustaisia varten. (Jahnukainen ym., 2019.)

Varhaiskasvatuksen asiakkuuteen siirtyminen voi olla aluksi haastava kokemus ulkomaalaistaustaisille lapsille. Uuteen yhteisöön liittymisen ehdoksi muodostuu se, että lapsi omaksuu uuden yhteisön kielen, kulttuurin ja arvot. Osallisuuden ja integraation kannalta haasteita asettaa erilaiset jännitteet. On tärkeää huomioida, että vasta maahan muuttanut lapsi ei välttämättä omaa samoja arvoja ja normeja, mitä Suomessa kasvaneilla lapsilla on, mutta voi vaihtelevissa määrin päättää mitä omaksuu niistä omaan kulttuuriinsa. Maahanmuuttajalapsat liikkuvat niin sanotun uuden ja alkuperäisen kulttuurin rajapinnoilla, jossa lapsilla on omia käytäntöjä, joita varhaiskasvatuksen uudet käytänteet voivat täydentää. Päiväkodin kunnioittava ilmapiiri voi antaa lapsille ja myös heidän perheilleen mahdollisuuden luoda näitä hybridikulttuureja. (Vandenbroeck ym., 2009).

Yhteisöllisyyden edistämisen odotetaan lisäävän erilaisuuden arvostamista, toisten kunnioittamista ja kykyä toimia joustavasti uusissa ja erilaisissa tilanteissa, jonka vuoksi sen koetaan olevan tärkeää varhaiskasvatuksessa (Karila ym. 2006). Tärkeä yhteisöllisyyttä muodostava tapahtuma on päiväkotiin saapumisen yhteydessä tapahtuva perehtymisjakso. Tämän siirtymäkauden aikana käydään säännöllisesti keskusteluja, joissa varhaiskasvattaja kuuntelee perheiden huolia, odotuksia ja uskomuksia. Tämän ajanjakson havainnot on hyvä dokumentoida ja niistä voidaan myöhemmin keskustella sekä päivähoitohenkilökunnan että perheiden kanssa kokouksissa, jotta voidaan tutkia, mitkä pedagogiset käytännöt vaikuttavat tuottavilta. Tämä menettely on tärkeä kaikille vanhemmille, mutta vielä tärkeämpi ulkomaalaistaustaisille

perheille, koska tutkimus on osoittanut, että heillä on usein epävarma sosiaalinen tukiverkosto. (Vandenbroeck ym., 2009.)

2.3 Osallisuus

Osallisuuden käsitteen määrittelyn haaste on se, ettei sille ole vain yhtä tiettyä määritelmää, vaan sille löytyy joukko erilaisia määritelmiä, jotka ovat riippuvaisia valitusta näkökulmasta. Myös varhaiskasvatuksen kentällä määritelmissä on eroja ja päädyin käyttämään tässä tutkielmassa Fonsénin ym. (2020) määritelmää, sillä se kiteyttää hyvin ne seikat, joita Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 painotetaan. Fonsénin ja kollegoiden (2020) määritelmän mukaan: *varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuus rakentuu lapsen ja aikuisen sekä toisaalta ryhmän ja yksión välisessä vuorovaikutuksessa, jokapäiväisissä kohtaamisissa, valintatilanteissa ja yhteiseen toimintaan vaikuttamisessa. Osallisuus pitää sisällään myös mahdollisuuden valintaan olla osallistumatta.*

Osallisuus varhaiskasvatuksessa noudattaa yhteiskunnallisia sopimuksiamme sekä varhaiskasvatuksessa yleisesti hyväksytyjä arvoja. Osallisuuden voidaan nähdä pohjautuvan YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka perusteella osallisuus on lapsen oikeutena ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä itsensä ilmaisun tavoilla, joita lapsella on (UNICEF 2016.) Suomi on vahvistanut sopimuksen vuonna 1991, joka velvoittaa Suomea noudattamaan sopimusta. Varhaiskasvatustilaki (540/2018, § 20) velvoittaa kasvattajia ottamaan lasten mielipiteet ja toiveet huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa. Näin ollen varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen oikeuksien toteutumisessa. Kun lapsen oikeuksia peilataan instituutionaaliseen varhaiskasvatukseen, heijastuu väliseen vuorovaikutukseen sekä suojelua että osallistumista. Laista johtuen varhaiskasvatusta ohjeistava asiakirja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 arvoperusta pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja lapsen oikeuksia koskevaan lakiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 30) osallisuuden kannalta keskeistä on kuuluminen vertaisryhmään sekä kokemus yhteisöön kuulumisesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 kerrotaan, että lasten osallisuuden kokemus vahvistuu, kun lapsi kohdataan

sensitiivisesti ja niin, että lapselle jää myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta.

Lapsilla on yksilöllisiä tapoja olla osallinen, reagoida ympäristöön sekä oppia. Nämä erot merkitsevät myös eroja osallisuuden kokemisessa. Osallisuuden kannalta toiminta, joka edesauttaa yhtä lasta tuntemaan osallisuutta, ei välttämättä saa aikaan toisessa lapsessa tätä näkemisen ja kuulluksi tulemisen tunnetta. Osallisuus jääkin usein vain abstraktiksi käsitteeksi, mikäli ei käsittele myös sitä, mitä osallisuus ei ole. Pelkkä toimintaan osallistuminen ei ole osallisuutta, ja osallisuuden käsite on siinä mielessä paradoksaalinen. Toisaalta käsite korostaa toimijoiden omakohtaista kokemusta, mutta toisaalta siihen liittyy lapseen kohdistuva, ulkoinen vaikuttaminen. Fonsénin ja kollegoiden (2020) mukaan lapsia ohjataan, opastetaan tai jopa saatetaan "pakottaa" osallistumaan. Yksin leikkiminen tai toiminnasta pois vetäytyminen on siten myös lapsen osallisuuden mukaisia valintoja ja ne tulisi sallia lapselle, mikäli kyseessä ei ole sosiaalisen tuen tarve (Fonsén ym., 2020). Ulkopuolisesta aloitteesta huolimatta itse osallistavan toiminnan oletetaan kuitenkin etenevän osallistujien omilla ehdoilla ja heidän itsensä asettamaan suuntaan. Tässä mielessä osallistamisen ajatellaan johtavan omaehtoiseen osallistumiseen. Osallistamisen ja osallistumisen käsitteet liittyvät tiiviisti toisiinsa. Osallistaminen tarjoaa mahdollisuuksia, kun puolestaan osallistuminen on mahdollisuuksien hyödyntämistä. (Toikko & Rantanen, 2009)

2.4 Osallisuuden teoria

Fonsénin ja kollegoiden (2020) osallisuuden määritelmä ei itsessään ole selittävä malli, vaan se on yksi tulkinta, joka perustuu Harry Shierin (2001) osallisuuden polku malliin. Tässä tutkielmassa myös nojaututaan Harry Shierin (2001) osallisuuden polku -malliin, sillä se on yksi varhaiskasvatuksen yleisesti käytetyistä ja tunnetuimmista teorioista. Shier jakaa mallissaan osallisuuden viidelle eri tasolle, joista jokaisella tasolla on kolme tarkentavaa kysymystä osallisuuden suunnittelun avuksi. Tasot ja niihin sijoittuvat kysymykset muodostavat polun. Kukin näistä yksittäisen tason kolmesta kysymyksestä edustaa yhtä sitoutumisen kolmesta eri vaiheesta (*three stages of commitment*).

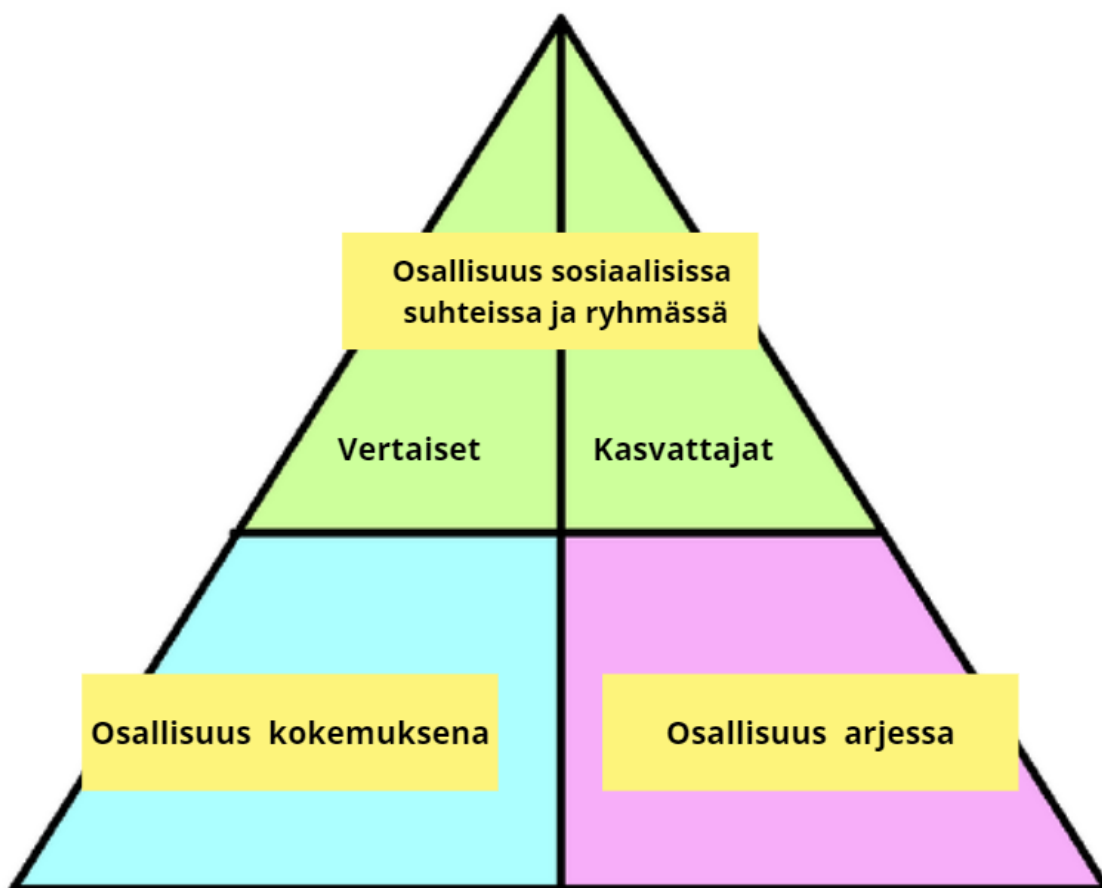
Ensimmäisellä sitoutumisen tasolla (*opening*) työntekijä on valmis toimimaan ja työskentelemään tietyllä tavalla. Toisella sitoutumisen tasolla (*opportunity*) työntekijä on saavuttanut riittävästi tietoa ja taitoja käytäntöjen muuttamiseen. Kolmannella sitoutumisen tasolla (*obligatory*) tietystä käyttäytymismallista on tullut organisaation työntekijöitä velvoittava käytäntö, joka edellyttää toimimaan tietyllä tavalla. (Shier 2001, 110–111.) Osallisuutta suunnittelevan toimijan tai organisaation sitoutuminen polun eri tasoihin voi olla eriasteista. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että kaikki kasvattajat ymmärtävät, miksi kuvatus lainen osallisuus on tärkeää.

Shierin polku alkaa lasten kuulemisesta. Toisella tasolla lasta tuetaan itsensä ilmaisemisessa. Kasvattajan tulee miettiä siihen keinoja. Kasvattajan tulisi kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, että ryhmän toimintakulttuuri on sellainen, jossa lapset kokevat mahdolliseksi ilmaista mielipiteitään. (Shier, 2001, 111). Kolmannella tasolla lasten näkemykset otetaan huomioon toiminnassa ja sen suunnittelussa. Lasten näkemysten huomioonottaminen ei tarkoita sitä, että kaikkien päätöksen tulisi olla lasten toiveiden mukaisia, vaan että lasten mielipide on yksi tekijä muiden joukossa. Jos päätös on eriävä lasten toiveista, on se Shierin mukaan perusteltava lapsille (Shier 2001, 113.) Neljännellä tasolla lapset voivat osallistua päätöksentekoprosessiin kasvattajien kanssa. Osallistuminen edellyttää käytännön toimintamalleja, jotka mahdollistavat lasten osallisuuden prosessissa. Viidennellä tasolla lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa. Malli ei kuitenkaan edellytä vastuuta, joka ei sovi heidän kehitystasoonsa tai jota he eivät halua. (Shier, 2001, 110.) Jokaisella tasolla on pohdittava kasvattajan mahdollisuuksia ja halua mahdollistaa lapsen osallisuus. Shier (2001) keskittyykin mallissaan aikuisen rooliin suhteessa lapsen osallisuuteen, sekä aikuisen ja lapsen vuorovaikutukseen lapsen vaikuttamismahdollisuuksien kautta.

Tutkielman edetessä huomasi kuitenkin, että Shier mallissaan ei käsittele lainkaan lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja sen merkitystä osallisuuteen, vaan malli keskittyy ainoastaan kasvattajan rooliin suhteessa lapsen osallisuuteen. Tästä syystä minun täytyi muodostaa Shierin mallin rinnalle oma osallisuuden kolmijako, joka ottaa huomioon myös vertaisten roolin osallisuuden muotoutumisessa. Mallin luomisessa hyödynsin Fonsénin ja kollegoiden (2020) osallisuuden määritelmää: *varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuus rakentuu*

lapsen ja aikuisen sekä toisalta ryhmän ja yksion välisessä vuorovaikutuksessa, jokapäiväisissä kohtaamisissa, valintatilanteissa ja yhteiseen toimintaan vaikuttamisessa. Osallisuus pitää sisällään myös mahdollisuuden valintaan olla osallistumatta. Määritelmän avulla jaoin osallisuuden kolmeen kategoriaan, jonka pääluokiksi muodostuivat, osallisuus kokemuksena, osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä, sekä osallisuus arjessa.

KUVIO 1. Osallisuuden kolmijako

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

3.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tämä kandidaatintutkielma on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka avulla kokoon yhteen aiempien tutkimusten tuloksia aikaväliltä 2011–2021. Tutkielmassani pyrin selvittämään, miten ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa näyttäytyy olemassa olevan tutkimuksen valossa. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sopii hyvin tämän tutkielman tarpeisiin, sillä katsauksen avulla on mahdollista hahmottaa suurempaa kokonaiskuvaa ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa ja huomata aiemmassa tutkimuksessa mahdollisesti ilmenneitä tutkimusaukkoja. Kirjallisuuskatsauksessa tutkimusvaiheet on dokumentoitava tarkasti, jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana, ja jotta se voidaan tarvittaessa toistaa toisen tutkijan toimesta (Tuomi, Sarajärvi, 2017).

Hyödynnän tässä tutkimuksessa Arlene Finkin seitsemän vaiheen mallia (Salminen, 2011) systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemiseen. Malli etenee vaiheittain (1–7). Kirjallisuuskatsaus lähtee liikkeelle suunnittelusta, joka pitää sisällään valitusta aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimusten tarkastelua. Lisäksi määritellään katsauksen varsinainen tarve ja asetetaan tutkimuskysymykset (vaihe 1.). Suunnitteluvaiheessa kirjallisuuskatsauksen tekevä tutkija muodostaa myös aiheensa ja tutkimuskysymystensä mukaisesti erilaisia kriteereitä ja hakusanoja, joiden perusteella eri tietokannoista haettuja tutkimusartikkeleita joko otetaan tutkimukseen mukaan tai hylätään sen ulkopuolelle. Näitä kriteereitä voivat olla muun muassa vuosiluku tai kohdejoukko (Vaiheet 2, 3, 4 & 5). Lopuksi (vaiheissa 6 & 7) kootaan tulokset ja tehdään johtopäätökset (Tuomi & Sarajärvi, 2017; Salmi2nen, 2011).

Finkin seitsemän vaiheen malli (Salminen, 2001):

1. Tutkimuskysymyksen asettaminen.

2. Tutkimusaiheeseen sopivien tietokantojen ja kirjallisuuden valinta
3. Sopivien hakusanojen valinta
4. Hakutulosten karsinta käytännön seulan avulla (tässä tutkielmassa esim. ajanjakso, ikäryhmä, maa)
5. Hakutulosten karsinta metodologisen seulan avulla (esim. tutkimussuunnitelma)
6. Katsauksen suorittaminen
7. Tuloksista muodostetaan synteesi.

3.2 *Aineisto*

Määriteltyäni tutkimuskysymyksen valitsin tietokannoista Andor- tietojärjestelmän sen perusteella, että sieltä löytyi valitsemaani aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Lisäksi hyödynsin Andorin kautta löytyneiden artikkelien lähdeluetteloista löytämiäni tutkimusartikkeleita aineiston keruussa. Syynä Andorin valintaan on se, että aineistoa ei löytynyt muista tietokannoista tai ne olivat samoja Andorin hakutulosten kanssa. Syynä aineiston vähäisyyteen on se, että aihetta ei ole tutkittu paljoa Suomessa lasten näkökulmasta. Suoritin haut Andor-tietokannassa englanniksi ja suomeksi. Suomenkieliset tulokset jäivät kuitenkin laihoiksi, joten tämä työ pohjaa englanniksi suoritettuun hakuun. Englanniksi hakulausekkeiksi muodostui lausekkeet "early childhood education" AND "immigrant" AND "diversity" AND "participation" AND "belong*" AND "Finland" AND "practices". Asetin lisäksi hakukriteereiksi 1) koko tekstin löytyminen verkosta, 2) vertaisarvioitun statuksen, 3) Vapaan pääsyn aineistoon (Open Access), sekä 4) julkaisuvuoden alarajaksi 2011. Haku tuotti 45 tulosta. Suoritettuani haun aloin käydä artikkeleiden otsikoita sekä abstrakteja läpi, joiden perusteella pystyin poissulkemaan artikkelit, jotka eivät täyttäneet tutkielman kannalta oleellisia kriteerejä – niissä ei ollut tutkittu ulkomaalaistaustaisuutta erikseen osallisuuden tekijänä tai eroteltu ulkomaalaistaustaisia lapsia muista lapsista. Abstrakteja lukemalla artikkeleista karsiutui osa pois väärän ikäryhmän tai maan takia, sillä osa hakutuloksista kohdistui kouluikäisiin lapsiin tai muualle maailmaa kuin Suomeen. Karsinnan jälkeen jäljelle jäi seitsemän artikkelia, jotka käsittelevät ulkomaalaistaustaisia lapsia varhaiskasvatustilanteissa. Niistä kuusi on englanninkielistä artikkelia ja yksi suomenkielinen. Taulukossa 1 on

kuvakaappaus suoritetusta hausta, jonka perusteella suurin osa aineistosta on kerätty. Taulukossa 2 on listattuna artikkelin kirjoittajat, julkaisuvuosi, artikkelin nimi, julkaisu, keskeiset tulokset, sekä aineistonkeruumenetelmä.

Taulukko 1.

Hakusuodattimet	Aineistotyyppi
Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ early childhood education	Artikkelit ▼
AND ▼ Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ immigrant	Kieli
AND ▼ Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ Finnish	englanti ▼
AND ▼ Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ participation	Mistä:
AND ▼ Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ practices	01 ▼ 01 ▼ 2011
AND ▼ Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ diversity	Mihin:
AND ▼ Kaikki kentät ▼ sisältää ▼ belong*	31 ▼ 12 ▼ 2021

Taulukko 2.

Aineisto	Keskeiset tulokset	Lisätietoa
Arvola, O., Pankakoski, K., Reunamo, J. & Kyttälä, M. 2020. Culturally and linguistically diverse children's participation and social roles in the Finnish Early Childhood Education – is play the common key? 1–14	Tutkimuksen mukaan ei-yhteiskunnalliset roolit ja vähemmän osallistavat toimet todettiin yleisemmiksi maahanmuuttajataustaisten lasten keskuudessa. Maahanmuuttajalasten havaittiin osallistuvan enemmän erityisesti sääntöleikkeihin.	Havainnointi N=1147
Arvola, O., Lastikka, A-L. & Reunamo, J. 2017. Increasing Immigrant Children's Participation in the Finnish Early Childhood Education Context. The European Journal of Social and Behavioural Sciences EJSBS Volume XX, Issue III, 1–11	Lapsilla vähemmän osallistavia sosiaalisia suhteita. Vetäytyviä, ei-sosiaalisia ja hallitsevia rooleja havaittiin useammin. Vähemmän roolileikkejä ja enemmän sääntöleikkejä. Sopeutuivat kiellettyyn toimintaan useammin.	Havainnointi tutkimus N=316

Jokikokko, K. & Karikoski, H. 2016. Exploring the narrative of a Finnish early childhood education teacher on her professional intercultural learning. <i>Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research</i> Vol. 5, Iss. 1, 2016, 92–114	Tanjan haastattelut keskittyvät päiväkodin arjen käytäntöihin. Päiväkoti organisaationa elää tiettyjen perinteiden ja tapojen mukaan, joita voi olla vaikea muuttaa vastaamaan paremmin monipuolisen oppilaiden tarpeita.	Pitkittäistutkimus metodina haastattelu N=1
Lastikka, A-L & Lipponen, L. 2016. Immigrant Parents Perspectives on Early Childhood Education and Care Practices in the Finnish Multicultural Context. <i>International Journal of Multicultural Education</i> . Vol 18, No. 3. 1–20	Kaikki vanhemmat arvostivat lastensa oppimista ja kehitystä. Ilmaisivat tyytyväisyytensä lastensa lukemisen, kirjoittamisen, matematiikan, sosiaalisten taitojen oppiminen (esim. kyky leikkiä muiden kanssa ja integroitua ryhmään). Vanhemmista hyvä yhteistyö kodin ja henkilöstön välillä vaikuttaa positiivisesti lasten hyvinvointiin.	Haastattelu N=14
Lastikka, A-L. 2019. Culturally and linguistically diverse children's and families' experiences of participation and inclusion in Finnish early childhood education and care. <i>Yliopistopaino Unigrafia, Helsinki</i> .	Lasten osallistavat toimet korreloivat positiivisesti osallistumisen, positiivisten tunteiden, vertaisuhteiden ja leikin kanssa.	Havainnointi N=316
Paavola, H. (2007). <i>Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä (Multicultural Education in a Multicultural Kindergarten Pre-school Group)</i> . Doctoral dissertation, University of Helsinki, Finland.	Tuloksissa korostuu opettajien näkemys, siitä että menetelmien ja tavoitteiden tulisi olla kaikilla yhtenäiset.	Sisällön analyysi
Puroila, A-M., Juutinen, J., Viljamaa, E., Sirkko, R., Kyrölämpi, T. & Takala, M. 2021. Young Children's Belonging in Finnish Educational Settings: an Intersectional Analysis. <i>International Journal of early childhood</i> , 53 (1), p.1–21	Tutkimuksessa havaittiin lasten välisiä jännitteitä, jotka muovaavat lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jännitteitä muodosti erot, iässä, sukupuolella, kielessä, kyvyissä, sekä kehon piirteissä ikätovereiden kesken. Lapset muodostivat usein ystävyysuhteita samankaltaisuuden perusteella.	Intersektionaalinen analyysi 1.asiakirjat 2.etnografinen materiaali

4 TUTKIMUKSEN VAIHEET JA TULOKSET

Tässä luvussa analysoin aineistoa muodostamani kolmijaon kategorioiden perusteella, 1) osallisuus arjessa, 2) osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä, 3) osallisuus kokemuksena. Luokittelun tukena on Shierin (2001) osallisuuden polun vaiheet. Aineiston analyysi kolmijaon perusteella avattu tarkemmin liitteen 1 taulukossa 4.

4.1 *Osallisuus kokemuksena*

Shierin (2001) mukaan lapsen osallisuuden kokemus pohjautuu vuorovaikutukseen eli nähdäksi ja kuulluksi tulemiseen. Shieriä (2001) mukaillen, tutkimusartikkeleissa havaittiin ulkomaalaistaustaisen lasten osallisuuden kokemuksen muotoutuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Puroilan ja kollegoiden (2021), sekä Lastikan ja Lipposen (2019) tutkimusten mukaan osallisuuden kokemuksen kannalta merkittävää, oli ulkomaalaistaustaisen lapsen mahdollisuus osallistua arjen erinäisiin toimintoihin. Etenkin osallisuus leikkeihin näytti olevan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oman elämän hallinnan tunteeseen. (Puroila, ym., 2021, Lastikka, 2019). Lastikan ja Lipposen (2019) tulosten mukaan leikeistä, etenkin roolileikki oli positiivisesti yhteydessä ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden kokemukseen. Lapset kokivat ne motivoiviksi, luoviksi, sekä mielekkäiksi. Lisäksi roolileikkien havaittiin olevan yhteydessä sosiaalisiin taitoihin, luovuuteen, hyvinvointiin, sekä oman elämän hallinnan tunteeseen. (Lastikka, 2019).

Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksessa positiivinen korrelaatio löytyi erinäisten positiivisiksi luokiteltujen tunteiden ja osallisuuden välillä. Näitä olivat valppaus, utelijaisuus, innostus, ilo ja onni. Tulos positiivisten tunteiden merkityksestä monikulttuuristen lasten osallistumiselle vahvistaa, että osallistuminen on ulkomaalaistaustaisille lapsille mielekäästä (Puroila ym., 2021).

Lastikan (2019) tutkimuksessa saatiin Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksen kanssa yhtäläisiä tuloksia. Tutkimuksessa osallisuuden kokemus korreloi positiivisesti positiivisten tunteiden kanssa ja lapset kokivat usein silloin toiminnan palkitsevana. Osallistumisen kanssa korreloivia positiivisia tunteita olivat yllätys, valppaus, uteliaisuus ja jännitys, onni, ilo ja tyytyväisyys. Positiivinen yhteys löytyi myös oppimisen ja osallisuuden välillä. (Lastikka, 2019.)

4.2 Osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä

Seuraavaksi käsittelen osallisuutta sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä muodostamaani kolmijakoa noudattaen, sillä Shierin (2001) osallisuuden polku käsittelee vain kasvattajan ja lapsen vuorovaikutusta, mutta jättää huomiotta lasten keskinäisen vuorovaikutuksen merkityksen osallisuuden kannalta. Osallisuuden kolmijakomallissani jaan sosiaaliset suhteet ja ryhmän kahteen osaan, jotta voin analysoida erikseen aikuisen ja vertaisten roolia osallisuuden suhteen.

4.2.1 Osallisuus aikuisten ja lasten kesken

Osallisuus sosiaalisissa suhteissa perustuu vuorovaikutuksen, eli nähdyksi ja kuulluksi tulemisen lisäksi sekä yhteisen toiminnan tasa-arvoon ryhmän kaikkien jäsenten keskuudessa (Shier, 2001). Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että kasvattajat auktoriteetteinä tekevät monia päätöksiä lasten puolesta ja näin vaikuttavat lasten mahdollisuuksiin osallistua ja toimia eri tilanteissa. Heidän havaintonsa linkittyy vahvasti Shierin (2001) osallisuuden polun neljänteen ja viidenteen tasoon, jossa aikuisen tulisi kyetä luovuttamaan lapselle osan omasta vallastaan, mutta kantaa yhä päätösten vastuun.

Paavolan (2007) tutkimustulosten mukaan Shierin (2001) osallisuuden polun kriteerit eivät toteudu. Aikuisten tai lasten sosiaalisten taitojen puute tai yhteisen kielen puute esti tutkimuksen mukaan osallisuutta toteutumasta. Arvolan ja kollegoiden (2020) tutkimuksen mukaan ryhmässä ulkomaalaistaustaiset lapset saatiin ”kiinni” useammin kielletyistä toimista, kuten sääntöjen rikkomisesta, kiusaamisesta tai muiden häiritsemisestä. Maahanmuuttaja lapset

”sopeutuivat” myös kiellettyyn toimintaan paremmin kuin suomalaiset lapset (Arvola, ym. 2020). Paavolan (2007) tutkimuksessa opettajat kokivat ongelmallisena, että ryhmän rutiinit ja oppituokit ajoittain hankaloituvat, kun ryhmässä oli suomen kieltä huonosti osaavia tai Suomen kulttuuria huonosti tuntevia lapsia. Tutkimuksen opettajilla on näkemys, siitä että menetelmien ja tavoitteiden tulisi olla kaikilla yhtenäiset. Toisaalta he kokivat myös, ettei heillä ollut keinoja monikulttuuristen lasten tukemiseksi. (Paavola, 2007).

Haasteista huolimatta Lastikan ja Lipposen (2016) tutkimuksessa vanhemmat korostivat varhaiskasvatuksen merkittävää roolia lastensa kielen kehityksessä ja omaan, sekä suomalaiseen kulttuuriin kasvamisen tukena. Suhteessa lapsiin vanhemmat puhuivat varhaiskasvatuksen avusta perheille, kun lapset tarvitsivat tukea erilaisissa tilanteissa. Vanhemmat puhuivat positiiviseen sävyyn varhaiskasvatuksesta, sekä sen vaikutuksesta etenkin lastensa oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin. Vanhemmat mainitsivat myös, että henkilöstön hyvä yhteistyö vaikuttivat positiivisesti lasten hyvinvointiin päiväkodissa (Lastikka & Lipponen, 2016).

4.2.2 Osallisuus ryhmässä ja vertaisten kesken

Arvolan ja kollegoiden (2020) tutkimuksessa havaittiin, että lasten osallisuus sosiaalisissa suhteissa oli huomattavasti pienempi kuin suomalaistaustaisilla lapsilla ja maahanmuuttajalapsset jakoivat, sekä loivat vähemmän asioita yhdessä muiden lasten kanssa. Tutkimuksessa sosiaalinen osallisuus ymmärrettiin kontaktiksi muihin lapsiin. Sosiaalisessa kontaktissa osallisuus toteutui, mikäli lapsi otti huomioon myös toisen lapsen, sekä lapset muuttivat leikkiä jollakin tavalla.

Maahanmuuttajilla osallisuus sosiaalisissa suhteissa oli huomattavasti pienempi kuin suomalaistaustaisilla lapsilla ja maahanmuuttajalapsset jakoivat, sekä loivat vähemmän asioita yhdessä muiden lasten kanssa. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajalapsset olivat pääsääntöisesti joko hallitsevassa tai vetäytyvässä roolissa. Hallitsevuus luokiteltiin painostavaksi ja vain omaan toimintaan keskittyväksi toiminnaksi. Toinen ryhmä maahanmuuttajalapsista oli

vetäytyneessä tai ei-sosiaalisessa roolissa, joiden ei havaittu ottavan kontaktia muihin lapsiin. (Arvola ym. 2020).

Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksessa saatiin Arvolan ja Kollegoiden (2020) tutkimukseen nähden erilaisia tuloksia. Siinä ulkomaalaistaustaiset lapset ottivat pääsääntöisesti kontaktia muihin lapsiin ja kasvattajiin luodakseen suhteita ja vastasivat toisten aloitteisiin. He osallistuivat aikuisjohtoiseen toimintaan ja loivat yhteisiä aktiviteetteja vertaisten kanssa aina kun mahdollista. Ulkomaalaistaustaiset lapset osoittivat iloa uusien asioiden oppimisesta, kuten uusista taidoista ja kielestä, mikä laajensi heidän toimijuutensa kokemusta, sekä lisäsi osallisuutta. (Puroila, ym., 2021).

Ryhmän muilla lapsilla on Lastikan (2019) tulosten mukaan ulkomaalaistaustaisille lapsille merkittävä rooli osallisuuden ja kotoutumistoiminnan suhteen. Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksen mukaan vertaussuhteissa korkeassa asemassa olevat lapset pystyivät sisällyttämään tai vieraannuttamaan muita toiminnasta. Lasten välillä havaittiin myös jännitteitä, jotka muovasivat lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jännitteitä muodosti erot, iässä, sukupuolessa, kielessä, kyvyissä ja kehon piirteissä ikätovereiden keskuudessa. Lapset muodostivat usein ystävyysuhteita samankaltaisuuden, kuten sukupuolen ja äidinkielen perusteella. Joissakin ryhmissä muut lapset sopeutuivat ryhmänsä kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen tulkkamalla, sekä mukauttamalla puhettaan eri kielisten vertaisten kanssa. Jotkut lapset olivat jopa laajentaneet kommunikaatio taitojaan useille kielille (Puroila, ym., 2021).

Lastikan (2019) tutkimuksen mukaan roolileikeillä olisi sääntöleikkejä positiivisempi vaikutus siihen, mitä tulee ulkomaalaistaustaisten lasten sosiaalisiin taitoihin, luovuuteen, hyvinvointiin, sekä oman elämän hallinnan tunteeseen. Kuitenkin Arvolan ja kollegoiden (2017) mukaan, ulkomaalaistaustaisten lasten havaittiin pääsevän mukaan ja leikkivän etenkin sääntöleikkejä, joissa oli selkeät rajat toiminnan suhteen. Sääntöleikkien suosion taustalla havaittiin olevan suomen kielen puhumattomuus, sillä sääntöleikit kuten pallon pelaaminen, ei välttämättä edellytä yhteistä kieltä. Roolileikki vaatii lapselta jo yhteisen kielen ja kontekstin toisten lasten kanssa. Tutkimuksen mukaan tämä tuottaa juuri haasteita, sillä vaikka kaikilla lapsilla olisi vahva kuva roolileikeistä, lapsilla voi olla vaikeuksia jakaa kontekstia yhteisen kielen ja

kulttuurisen ymmärryksen erojen vuoksi. Toimiminen vieraalla kielellä, sekä uudessa kulttuurisessa kontekstissa voi estää onnistuneen viestinnän ja näin jaettu roolileikki ei voi kehittyä. (Arvola ym., 2017; Lastikka, 2019).

4.3 Osallisuus arjessa

Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden kokemus muodostuu osallistumalla ja edistämällä pieniä, mutta merkittäviä asioita arjessa. Lapselle on tärkeää, että ryhmän toiminta ja sen tavat ovat mahdollisimman selkeät ja niihin pystyy myös itse vaikuttamaan. Erilaiset rajat ja säännöt tarjoavat kaikille lapsille ennustettavat ympäristön, jossa on tuttuutta, jatkuvuutta ja kuuluvuutta. Ryhmäjaot sekä ennalta määrätyt tilat luovat materiaalisia ja symbolisia rajoja lasten välille. Materiaaliset rajat ovat seiniä, ovia ja aitoja ja symboliset lempinimiä ja logoja. Rajat ja nimet toimivat merkitsijöinä osallisuudesta tiettyyn ryhmään ja muodostavat ryhmälle kollektiivisen identiteetin, toisaalta ne voivat huonosti toteutettuna tuottaa toiseutta muista. Ulkomaalaistaustaiset lapset pääsääntöisesti sopeutuivat päiväkodin käytäntöihin, mutta toisaalta neuvottelivat ja haastoivat niitä (Puroila, ym., 2021).

Jokikokon ja Karikosken (2016) pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että arjen rakenteisiin tai arvoihin ei ole aina helppoa vaikuttaa, niin että ne tukisivat osallisuutta. Haastateltu opettaja kertoi päiväkodissa olevan tiettyjä perinteitä ja tapoja, joita vaikea muuttaa vastaamaan paremmin monikulttuuristen lasten tarpeita. Tutkimustulos linkittyy Shierin (2001) osallisuuden polun toteutumattomuuteen, sillä Jokikokon ja Karikosken (2016) mukaan edellytykset lapsen osallisuudelle eivät toteudu, mikäli organisaation toimintakulttuuri ei rakennu lasten mielipiteiden kuulemiselle ja ikätasoisien huomioiden varaan. (Jokikokko & Karikoski, 2016).

4.4 Tulokset

Tutkielman tulosten mukaan osallisuus toteutuessaan on kaikin puolin positiivinen asia ulkomaalaistaustaiselle lapselle. Ulkomaalaistaustaisen lapsen näkökulmasta osallisuus arjen pieniin toimintoihin ja etenkin leikkeihin näytävät

olevan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oman elämän hallinnan tunteeseen. Aikaisemman tutkimuksen perusteella osallisuus usein jäi kuitenkin tavoiteltavaksi tilaksi ja se ei läheskään aina toteudu erinäisten valta-asetelmien tai jännitteiden vuoksi. Osallisuuden toteutuminen ja sen edistäminen näyttää aikaisemman tutkimuksen perusteella olevan riippuvainen kasvattajan omasta pyrkimyksestä tai hankitusta osaamisesta. Aineiston analyysi on kolmijaon perusteella avattu tarkemmin liitteen 1 taulukossa 4. Taulukko 3 on niiden lopputulema.

Taulukossa 3. on esitelty tämän tutkielman tärkeimmät tulokset, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen: Miten ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuus näyttäytyy olemassa olevan tutkimuksen valossa?

Taulukko 3.

Kategoria	Tulos:
Osallisuus kokemuksena	Aikaisemman tutkimusten perusteella ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuus näyttää rakentuvan vuorovaikutuksessa ja yhteisissä leikeissä ja on yhteydessä lapsen kokemukseen hyvinvoinnista.
Osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä	Aikaisemman tutkimusten mukaan ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden toteutuminen ja sen edistäminen näyttävät olevan riippuvaisia kasvattajien arvoista, asenteista, sekä hankitusta osaamisesta.
	Ryhmässä ja vertaisten kesken erilaiset jännitteet näyttivät muodostavan esteitä sosiaaliselle osallisuudelle. Ulkomaalaistaustaisilla lapsilla oli huomattavasti vähemmän osallistavia sosiaalisia suhteita, ja heillä havaittiin vetäytyviä tai ei-sosiaalisia tai hallitsevia rooleja useammin.
Osallisuus arjessa	Aikaisemman tutkimuksen perusteella osallisuus näyttäytyi varhaiskasvatuksessa tavoiteltavana tilana, joka ei läheskään aina toteudu erinäisten valta-asetelmien tai jännitteiden vuoksi. Valta-asetelmia muodostui niin lasten itsensä keskuudessa kuin lasten ja aikuisten välillä. Lisäksi organisaation tasolla voi olla käytäntöjä ja rakenteita, joihin varhaiskasvatuksen arjen toimijoiden on vaikea vaikuttaa. Tästä huolimatta ulkomaalaistaustaiset lapset näyttivät sopeutuvat arkeen ja sen rakenteisiin, mutta myös haastoivat niitä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Aikaisemman tutkimuksen perusteella osallisuus näyttäytyi varhaiskasvatuksessa tavoiteltavana tilana, joka ei läheskään aina toteudu erinäisten valta-asetelmien tai jännitteiden vuoksi. Valta-asetelmia syntyy niin lasten itsensä keskuudessa kuin lasten ja aikuisten välillä. Lisäksi organisaation tasolla voi olla käytäntöjä ja rakenteita, joihin varhaiskasvatuksen arjen toimijoiden on vaikea vaikuttaa. Vallan rajoittavat vaikutukset ovat tutkimusaineistossa konkreettisimmillaan havaittavissa yhteisön rakenteellisissa seikoissa, työntekijöiden arvoissa, sekä sosiaalisissa suhteissa.

Ulkomaalaistaustaisen lapsen näkökulmasta osallisuus arjen pieniin toimintoihin ja etenkin leikkeihin näyttävät olevan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oman elämän hallinnan tunteeseen. Leikkiin, etenkin roolileikkiin mukaan pääseminen usein edellyttää yhteisen kielen, kulttuurin ja arvot. Haasteita osallisuuden eri ulottuvuuksissa (ks. kuvio 1) tuotti erilaiset jännitteet. Niitä muodosti erot, iässä, sukupuoleessa, kielessä, kyvyissä ja kehon piirteissä (Puroila, ym., 2021). Ryhmän jäsenyys ei siis näytä olevan taattu siitä hetkestä, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen, vaan sosiaalinen osallisuus rakentuu ajan saatossa ja on lopulta ulkomaalaistaustaisen lapsen integraation tulos.

Etenkin ryhmän muilla lapsilla on tulosten mukaan ulkomaalaistaustaisille lapsille merkittävä rooli osallisuuden ja kotoutumistoiminnan suhteen. Tutkimuksen mukaan vertaussuhteissa korkeassa asemassa olevat lapset pystyivät sisällyttämään tai vieraannuttamaan muita toiminnasta. Leikistä ulos jääminen vaikuttaa osallisuuden kokemukseen ja siihen liittyviin positiivisiin tunteisiin kielteisesti, sillä osallisuuden kokemus rakentuu vertaisten kesken etenkin yhteisissä leikeissä. (Lastikka 2019). Toisaalta ryhmän muut lapset osoittivat kykenevänsä sopeutumaan ryhmiensä kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen tulkaamalla, sekä mukauttamalla puhettaan eri kielisten

vertaisten kanssa. (Puroila, ym., 2021). Kollektiivinen sopeutuminen ryhmän monimuotoisuuteen ei tutkimusartikkelien perusteella ollut läheskään oletusarvoista.

Aikaisempaa tutkimusta leimaa huolipuhe siitä, ettei osallisuutta pystytä tukemaan tarpeeksi varhaiskasvatuksessa. Vaikka ulkomaalaistaustaiset lapset sopeutuivat varhaiskasvatuksen arkeen ja sen käytäntöihin pääsääntöisesti hyvin, mutta myös haastoivat niitä. (Puroila, ym., 2021). Osallisuuden puute näyttääkin muodostuvan ongelmaksi vasta sitten, kun ryhmän rutiinit ja oppituokiot ”hankaloituvat”, silloin kun ryhmässä on suomen kieltä huonosti osaavia tai kulttuuria tuntevia lapsia.

Paavolan (2007) tuloksissa korostuu opettajien näkemys siitä, että menetelmien ja tavoitteiden tulisi olla kaikilla yhtenäiset. Toisaalta Jokikokkon ja Karikosken (2016) tutkimuksessa haastateltu opettaja nostaa esille sen kuinka vaikeaa muuttaa päivähoidon käytäntöjä vastaamaan paremmin ulkomaalaistaustaisten lasten tarpeita. Lisäksi Arvolan ja kollegoiden (2017) tutkimusartikkelin mukaan maahanmuuttajataustaisilla lapsilla oli huomattavasti vähemmän osallistavia sosiaalisia suhteita, ja vetäytyviä tai ei-sosiaalisia tai hallitsevia rooleja useammin. Tulokset viittaisivat siihen, että yhtenäiset menetelmät ja tavoitteet eivät välttämättä palvele ulkomaalaistaustaisten lasten tarpeita.

Kaikissa tutkimuksissa osallisuuden puutetta pyritään selittämään henkilöihin liitettävillä ominaisuuksilla, joita ovat kieli, ikä ja kyvyt. Selitysten taustalla vaikuttaisi olevan opettajien kokemus siitä, ettei heillä ole keinoja monikulttuuristen lasten tukemiseksi (Paavola, 2007, Jokikokko & Karikoski 2016). Osallisuuden toteutuminen ja sen edistäminen näyttävät tutkimusten perusteella olevan riippuvaisia kasvattajan omasta pyrkimyksestä tai hankitusta osaamisesta. Kasvattajilla on loppukädessä auktoriteettinä valta ja vastuu arjen toiminnasta. Tulokset viittaisivat siihen, että tämänhetkiset pedagogiset menetelmät ja koulutuksen myötä saatu tietotaito, eivät ole riittävän tehokkaita takaamaan myös ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuutta. Puroilan ja kollegoiden (2021) mukaan keskeistä vaikuttaisi olevan kasvattajien toiminnoille varattu aika ja ajan joustava käyttäminen sekä tilojen ja välineiden suunnittelu niin, että lasten oma-aloitteinen toiminta mahdollistuisi.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Kategoriani olivat lapsen kokemus osallisuudesta, osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmässä, sekä osallisuus arjessa. Tässä kappaleessa tarkastelen kaikkia kolmea muodostamaani kategoriaa ja niistä nousseita tuloksia yhteisesti, jotta voin muodostaa kokonaiskuvan ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuudesta. Osallisuus on kokonaisuus ja siksi on mielekästä tarkastella tutkielman tuloksia myös kokonaisvaltaisesti. Pohdinnan apuna käytän tuloksista, sekä artikkeleista nousseita teemoja, jotka ovat osallisuus, integraatio, sekä valta.

Ulkomaalaistaustaiset lapset sopeutuivat varhaiskasvatuksen käytäntöihin pääsääntöisesti hyvin, mutta toisaalta neuvottelivat ja haastoivat niitä. (Puroila, ym., 2021). Tässä tutkielmassa havaittiin, että ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden kannalta kasvattajan rooli näyttäisi olevan merkittävä suunnan näyttäjänä ja arvojen välittäjänä. Fonsénin (2020) mukaan kasvattajien hierarkkinen suhde lapsiin, aikuisten ja lasten väliset valtakysymykset, sekä näkemykset lapsen pätevydestä ovat tekijöitä, jotka joko voivat estää tai edistää lasten toimijuutta. (Fonsén, 2020). Kasvattaja muodostaa henkilöön liittyvien ominaisuuksien perusteella käsityksen lapsesta ja hänen kyvyistään. Kasvattaja tekee siis tämän käsityksen perusteella valintoja ja päätöksiä, jotka puolestaan vaikuttavat ulkomaalaistaustaisen lapsen mahdollisuuksiin osallistua ja toimia eri tilanteissa (Puroila, ym., 2021)

Ideaali tilanteessa kasvattaja kykenee jättämään omat ennakkoluulot ja rohkaisemaan myös lapsia tekemään valintoja ilman henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Päiväkodin henkilöstö on hyvä myös tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttua niihin sensitiivisesti ja johdonmukaisesti. (Fonsén, 2020). Kasvattajan luomalla positiivisella ilmapiirillä näyttää olevan merkittävä rooli ennaltaehkäistä riskiä, että ulkomaalaistaustaiset lapset jäisivät laadukkaan varhaiskasvatuksen ulkopuolelle (Khalifaoui, ym. 2021).

Kasvattajan roolin lisäksi vertaiset ja ryhmä olivat lapsen osallisuuden kannalta yhtä merkittävässä roolissa. Puroilan ja kollegoiden (2021) tutkimuksen mukaan vertaussuhteissa korkeassa asemassa olevat lapset pystyivät sisällyttämään tai vieraannuttamaan muita toiminnasta. Lasten välillä havaittiin myös jännitteitä, jotka muovasivat lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jännitteitä muodosti erot, iässä, sukupuolella, kielessä, kyvyissä ja kehon piirteissä ikätovereiden keskuudessa. Lapset muodostivat usein ystävyysuhteita samankaltaisuuden, kuten sukupuolen ja äidinkielen perusteella. Ystävyysuhteiden muodostaminen, leikkiin sekä uuteen yhteisöön ei tutkimuksen tuloksien perusteella ole siis mutkaton prosessi. Etenkin leikkiin liittyminen on haastavaa lasten välisten jännitteiden vuoksi (Lastikka, 2019., Puroila, ym., 2021 & Arvola, ym., 2017, 2020). Kuitenkin joissakin ryhmissä muut lapset sopeutuivat ryhmänsä kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen tulkkamalla, sekä mukauttamalla puhettaan eri kielisten vertaisten kanssa. Jotkut lapset olivat jopa laajentaneet kommunikaatio taitojaan useille kielille (Puroila ym., 2021).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ulkomaalaistaustaisten lasten kasvatuksen tavoitteeksi on asetettu suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutunut lapsi, joka on ylpeä omasta kulttuuriperinnöstään ja kielestään. Tämän tutkielman perusteella osallisuuteen liittyvä arvopohja on olemassa, mutta käytännössä näitä asetettuja osallisuuteen liittyviä tavoitteita on haastavaa toteuttaa. Käytännön toteutuksen ja ohjaavien asiakirjojen välinen kuilu ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden toteutumisen suhteen, nostaa lisää kysymyksiä siitä, mikä aiheuttaa näin suuria eroja toimijoiden välillä.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen kautta myös ulkomaalaistaustaiset lapset pääsisivät tarvitsemansa tuen piiriin helpommin sekä saavat paremman alun kotoutumiselleen (Kivijärvi, 2020). Tämän tutkielman perusteella, olisi syytä tarkastella opettajakoulutusta ja sen tarjoamia välineitä myös ulkomaalaistaustaisten lasten varhaiskasvatuksen laadun takaamiseksi. Puutteet osallisuudessa kumuloituvat lopulta arvokysymyksiksi sen suhteen, että koetaanko myös ulkomaalaistaustaisten lasten varhaiskasvatus ja etenkin sen laatu merkitykselliseksi ja tavoittelemisen arvoiseksi asiaksi, johon halutaan panostaa ja käyttää resursseja. Pohjimmiltaan kyse on ihmisten kohtaamisesta ja vuorovaikutustaidoista. Ei tule korostaa eroja vaan muistaa, että lapsen tarpeet

ovat hyvin samanlaisia riippumatta siitä, mikä on hänen äidinkiелensä tai kulttuurinen taustansa. Erilaisuus on arvokkuutta, ja siihen on tärkeää kasvattaa niin suomalaiset, kuin muidenkin kansalaisuuksien lapset.

7 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Jotta systemaattista kirjallisuuskatsausta voitaisiin pitää luotettavana, on sen vaiheet dokumentoitava tarkasti ja selkeästi. Tiivistämällä aineisto selkeään muotoon voi lukija seurata prosessin eri vaiheita. Lisäksi se on saatettava sellaiseen muotoon, että toinen tutkija voi toistaa sen. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa luodaan selkeät kriteerit, joiden puitteissa aineistoksi valikoituneita tutkimusartikkeleita arvioidaan tarkasti. Tarkasti asetettujen kriteerien keinoin voidaan tutkimuksessa esiintyvien virheiden määrää vähentää. (Tuomi & Sarajärvi, 2017).

Kirjallisuuskatsaukseen valikoiduissa tutkimuksissa tarkasteltiin ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa viimeisen vuosikymmenen aikana. Tutkimukset olivat laadullisia tutkimuksia, joiden aineistonkeruussa oli käytetty monia eri mittareita sekä monipuolisia aineistonkeruumenetelmiä. Tutkimuksiin osallistuneiden henkilöiden määrät vaihtelivat 1-1147 henkilön välillä. Tutkimukset olivat aikaväliltä 2011–2021 ja ne sisälsivät aiheesta tuoreinta suomalaista tutkimustietoa viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Aikarajauksesta ja valituista hakulausekkeista huolimatta hakutuloksia tuli vähän. Jouduin vielä rajaamaan 25 hakutulosta, sillä perusteella etteivät ne täyttäneet asetettuja kriteereitä. Aineiston suppea määrä heikentää kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta. Toistaalta tutkielman luotettavuutta lisää se, että ne tutkimusartikkelit, jotka valikoituivat tutkielmaan, ovat vertaisarvioituja ja julkaistu tieteellisissä lehdissä. Niissä kuvattiin tutkimuksen kulku ja metodit tarkasti, sekä tulokset selkeästi. Artikkeleita kaiken kaikkiaan on 7 kappaletta suppean tarjonnan vuoksi. Kuitenkin Tuomen ja Sarajärjen (2007) mukaan kirjallisuuskatsaukseen valikoitujen tutkimusten määrää tärkeämpää on niiden laatu, joka luo pohjaa koko kirjallisuuskatsauksen laadulle (Tuomi & Sarajärvi, 2017).

Tämän tutkielmassa oli kuusi englanninkielisiä ja yksi suomenkielinen artikkeli. Kaikki ne keskittyivät pääsääntöisesti suomalaiseen varhaiskasvatukseen Etelä-Suomessa. Tutkimuksen keskittymien Etelä-Suomeen johtuu todennäköisesti siitä, että suurin osa Suomessa asuvista ulkomaalaisista asuu pääkaupunkiseudulla. Tämä tulee pitää mielessä, kun tutkimustulosten yleistettävyyttä pohditaan.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tekemiseen liittyvät eettiset kysymykset liittyvät tutkijan toimintaan. Tutkijan rooli on suuri siinä mitä tulee tiedonhakuprosessiin, aineiston analyysiin sekä tulosten esittelyyn ja pohdintaan. Tutkielman aineisto koostuu aiemmin tehdyistä tutkimuksista, jolloin esimerkiksi haastatteluihin liittyviä eettisiä kysymyksiä ei tarvitse pohtia tai tutkimuslupia hankkia.

Tutkimuksessa kerättävä data on perusteltua, aiheen ajankohtaisuuden ja lisääntyneen yhteiskunnallisen keskustelun vuoksi. Tutkielman avulla voidaan tarkastella ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuteen liittyviä tutkimustuloksia viimeisen vuosikymmen ajalta.

7.2 Jatkotutkimusaihe

Varhaiskasvatuksen toiminta pohjautuu suunnitelmiin kirjattuihin asioihin sekä kasvattajan oletuksiin siitä, miten lapset toimivat ja millaisia he ovat. Kukin kasvattaja katselee maailmaa ja asioita omasta näkökulmastaan. Hänen toimintaansa vuorovaikutustilanteissa vaikuttavat henkilökohtaiset kokemukset, osaaminen, oppineisuus, sekä yhteiskunnalliset ja oman sukupolven näkemykset.

Ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden haasteiden taustalla näyttää olevan opettajien kokemus siitä, ettei heillä ole keinoja monikulttuuristen lasten tukemiseksi. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää mitkä ovat suurimmat syyt osallisuuden eroihin. Ovatko erot kokemuksissa kytköksissä vastaajaan ja siihen millaisten arvojen keskellä vastaaja on kasvanut ja elänyt vai onko opettajankoulutukseen tehdyillä muutoksilla vaikutusta erojen syntymiseen? Tulokset voivat lisätä tietoisuutta ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuteen liittyvistä mahdollisista stereotyyppioista, ennakkoluuloista, tai

asenteista, joiden tiedostaminen puolestaan voi auttaa sensitiivisemmän kasvatuksen toteuttamisessa. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia sitä, olisiko mahdollinen lisäkoulutus riittävä tukitoimi lisäämään opettajien kompetenssia ulkomaalaistaustaisten lasten opetuksessa. Ulkomaalaistaustaisten osallisuuden toteutumista on siksi tarkoituksenmukaista tutkia, sillä lapsen osallisuuden kokemus vaikuttaa lapsen identiteetin kehitykseen sekä maailmankuvan muodostumiseen (Karila, 2006).

Arvolan ja kollegoiden (2020) tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajataustaiset lapset saatiin ”kiinni” useammin kielletyistä toimista, kuten sääntöjen rikkomisesta, kiusaamisesta tai muiden häiritsemisestä. (Arvola, ym., 2020). Kiinnostavaa olisikin selvittää, mistä opettajien tulkinnat tai lasten suuntautuminen kiellettyihin toimintoihin johtuu.

Jatkotutkimuksessa olisi mielenkiintoista selvittää laadullisen tutkimuksen menetelmin, sitä miten ulkomaalaistaustaiset lapset itse kokevat osallisuuden varhaiskasvatusyhteisössä. Tässä tutkielmassa nousi esille etenkin ulkomaalaistaustaisten lasten haaste leikkiin liittymisestä (Lastikka, 2019., Puroila, ym., 2021 & Arvola, ym., 2017, 2020). Leikistä ulos jääminen vaikuttaa osallisuuden kokemukseen ja siihen liittyviin positiivisiin tunteisiin kielteisesti, sillä osallisuuden kokemus rakentuu vertaisten kesken etenkin yhteisissä leikeissä. (Lastikka 2019). Lisätutkimus olisi perusteltua, sillä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osallisuuden tutkimus Suomessa on tietokannoista löytyvien artikkeleiden perusteella rajoittunut koskemaan lähinnä kasvattajien ja vanhempien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä.

Tämän tutkielman kohdalla nousi esille se, että etenkin roolileikkeihin mukaan pääseminen on yhteydessä ulkomaalaistaustaisten lasten sosiaalisiin taitoihin, luovuuteen, hyvinvointiin, sekä oman elämän hallinnan tunteeseen. Olisi perusteltua selvittää, millä millaisia pedagogisia menetelmiä tällä hetkellä on käytössä ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuuden tukemiseksi ja tukevatko ne juuri lasten liittymistä esimerkiksi roolileikkeihin. Lisäämällä tutkimusta voitaisiin saada paremmin tietoa siitä, miten kasvatusinstituution toiminnan ja menetelmien täytyy kehittyä, niin että ne palvelevat myös monikulttuuristen lasten tarpeita.

8 LÄHTEET

- Arvola, O., Pankakoski, K., Reunamo, J. & Kyttälä, M. (2020). Culturally and linguistically diverse children's participation and social roles in the Finnish Early Childhood Education – is play the common key? 1–14.
- Arvola, O., Lastikka, A-L. & Reunamo, J. (2017). Increasing Immigrant Children's Participation in the Finnish Early Childhood Education Context. The European Journal of Social and Behavioural Sciences EJSBS Volume XX, Issue III, 1–11.
- Eerola-Pennanen, P. (2020). Kulttuurinen monimuotoisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E., Hujala & L., Turja. Varhaiskasvatuksen käsikirja. (5. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 241–254.
- Fonsén, E. Heikka, J. Kangas, J. Vlasov, J. (2020). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.
- Hall, S. (2019). Kulttuuri, paikka ja identiteetti. Teoksessa M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) Mitä on tekeillä? Esseitä vallasta, uusliberalismista ja monikulttuurisuudesta. Tampere: Vastapaino.
- Holm, G. & Londen, M. (2010). The discourse on multicultural education in Finland: education for whom? Intercultural Education, Vol. 21, No.2, 107–120.
- Jahnukainen, M., Kivirauma, J., Laaksonen, L., Niemi, A-M, & Varjo, J. (2019). *Opotunteja ja erityistä tukea: ohjaus ja tuki koulutusjärjestelmässä*. Teoksessa M. Jahnukainen, M. Kalalahti & J. Kivirauma (toim.). Oma paikka haussa: maahanmuuttajanuoret ja koulutus. Helsinki: vGaudeamus. (e-kirjan sivut).
- Jokikokko, K. & Karikoski, H. (2016). Exploring the narrative of a Finnish early childhood education teacher on her professional intercultural learning. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research Vol. 5, Iss. 1, 92–114.

- Karila, K. (2006). Kasvatuskumppanuus ja kulttuuriset kehykset. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. (e-kirjan sivut).
- Kivijärvi, T. (2020). *Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen*. Teoksessa E., Hujala & L., Turja. Varhaiskasvatuksen käsikirja. (5. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 255–267.
- Khalfaoui, A., García-Carrión, R. & Villardón-Gallego, L. (2021). A Systematic Review of the Literature on Aspects Affecting Positive Classroom Climate in Multicultural Early Childhood Education. *Early childhood education journal*, Vol.49 (1), 71–81.
- Lastikka, A-L. (2019). Culturally and linguistically diverse children's and families' experiences of participation and inclusion in Finnish early childhood education and care. Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia
- Lastikka, A-L & Lipponen, L. (2016). Immigrant Parents Perspectives on Early Childhood Education and Care Practices in the Finnish Multicultural Context. *International Journal of Multicultural Education*. Vol 18, No. 3, 1–20.
- Opetushallitus. (2019). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: PunaMusta Oy.
- Paavola, H. (2007). Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä (Multicultural Education in a Multicultural Kindergarten Pre-school Group). Doctoral dissertation.
- Puroila, A-M., Juutinen, J., Viljamaa, E., Sirkko, R., Kyrölämpi, T. & Takala, M. (2021). Young Children's Belonging in Finnish Educational Settings: an Intersectional Analysis. *International Journal of early childhood*, 53 (1), 1–21.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopisto. [Microsoft Word - Opetusjulk. 62, lopull. \(uwasa.fi\)](https://www.uwasa.fi/mika-kirjallisuuskatsaus/)
- Shier, H. (2001). 'Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations', *Children and Society*, vol 15, No. 2, 107–117.

- Toikko, T. & Rantanen, T. (2009) *Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print Tampere, 80–91.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2017). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (1.–2. painos). Helsinki: Tammi. (e-kirjan sivut).
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, THL. (2016). Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus (Viitattu 16.10.2021).
- Tilastokeskus. (2021). Käsitteet. [Ulkomaalaistaustainen | Käsitteet | Tilastokeskus \(stat.fi\)](#) (Viitattu, 07.01.2021).
- UNICEF. (2016). Lapsen oikeuksien sopimus, viitattu 03.10.2021.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Varhaiskasvatuslaki (540/2018), viitattu 03.10.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp447351040>

9 LIITTEET

Liite 1: Aineiston luokittelu kategorioittain

Osallisuus kokemuksena		
Yläluokka	Pääluokka	Yhdistäväluokka
Osallistavat toimet korreloivat positiivisesti osallistumisen, positiivisten tunteiden, vertaissuhteiden ja leikin kanssa.	Osallistavat toimet merkittäviä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin suhteen.	Hyvinvointi osana osallisuutta rakentuu vuorovaikutuksessa ja yhteisissä leikeissä.
Osallisuuden kokemus rakentuu etenkin yhteisissä leikeissä	Osallistava leikki hyvinvointia tukemassa	
Roolileikki on yhteydessä sosiaalisiin taitoihin, luovuuteen, hyvinvointiin, sekä oman elämän hallinnan tunteeseen	Roolileikki yhteydessä lapsen kokemaan hyvinvointiin	

Osallisuus aikuisten ja lasten kesken		
Yläluokka	Pääluokka	Yhdistäväluokka
Kasvattajat auktoriteetteinä tekevät päätökset.	valta rajoittaa tai mahdollistaa	Osallisuuden toteutuminen ja sen edistäminen näyttävät

Kasvattajien ennakkoasenteet haastavat/ rajoittavat ulkomaalaistaustaisten lasten osallisuutta.	Ennakkoasenteilla negatiivisia vaikutuksia	olevan riippuvaisia kasvattajien arvoista, asenteista, sekä hankitusta osaamisesta.
Opettajat kokevat, ettei ole keinoja tukea ulkomaalaisia lapsia	Kompetenssi tuen tarjoamiseen puutteellinen	
menetelmien ja tavoitteiden tulisi olla kaikilla yhtenäiset.	Menetelmien yhtenäisyys	
Vanhemmat ilmaisivat tyytyväisyytensä lastensa lukemisen, kirjoittamisen, matematiikan, sosiaalisten taitojen oppimiseen.	Vanhemmat arvostavat lapsen oppimista ja kehitystä	

Osallisuus vertaisten kesken ja ryhmässä		
Yläluokka	Pääloukka	Yhdistäväluokka
Vertaisten välillä jännitteitä, jotka muovaavat lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta.	Vertaisten välillä jännitteitä	Ryhmässä ja vertaisten kesken erilaiset jännitteet näyttivät muodostavan esteitä sosiaaliselle osallisuudelle.
Jännitteet haastavat leikkeihin liittymistä	Leikkiin hankalaa liittyä	
Ulkomaalaistaustaisilla lapsilla hallitseva tai vetäytyvä rooli	Roolien ääripäät korostuvat	
lapsilla oli huomattavasti vähemmän osallistavia sosiaalisia suhteita	Vähemmän sosiaalisia suhteita	

Osallisuus arjessa		
Yläluokka	Pääloukka	Yhdistävaloukka
Päiväkoti organisaationa elää tiettyjen perinteiden ja tapojen mukaan, joita voi olla vaikea muuttaa	Rakenteet vaikeasti muutettavissa	Osallisuus näyttäytyi varhaiskasvatuksessa tavoiteltavana tilana, joka ei läheskään aina toteudu erinäisten valta-asetelmien tai jännitteiden vuoksi. Kuitenkin ulkomaalaistaustaiset lapset sopeutuvat arkeen ja sen rakenteisiin, mutta myös haastoivat niitä
Selkeät rakenteet ja säännöt, joihin pystyy vaikuttaa, tukivat osallisuutta	Rakenteiden selkeys ja joustavuus tukivat osallisuutta	
ei-yhteiskunnalliset roolit ja vähemmän osallistavat toimet yleisimpiä ulkomaalaistaustaisten lasten keskuudessa	Yhteiskunnallinen asema usein heikompi	
Lapset sopeutuivat käytäntöihin pääsääntöisesti hyvin, mutta toisaalta neuvottelivat ja haastoivat niitä.	Lapset sopeutuivat, sekä haastoivat käytäntöjä	
sopeutuivat kiellettyyn toimintaan useammin kuin suomalaistaustaiset lapset.	Lapset alttiimpia kielletylle toiminnalle	